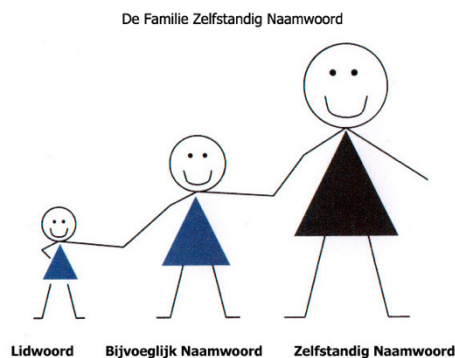

De Boerderij

De Functie van Woorden

De deelgebieden van Taal, die *Woordsoorten* en *Woordstudie*¹ heten, bestaan uit verschillende oefeningen, die je bij voorbeeld terugvindt in de albums van studenten van de AMI-trainingen, zoals die tot op de dag van vandaag door de studenten zelf gemaakt worden en ook in het gedrukte Materiaalboek van Mario M. Montessori.²

Lidwoord; Bijvoeglijk Naamwoord; Zelfstandig Naamwoord

Bij de *Woordsoorten* worden de oefeningen geïntroduceerd door een kleine mondelinge aanbieding aan een groepje kinderen om ze op die manier te laten ervaren wat de bedoeling van de oefeningen is. Het kan ook een individuele aanbieding zijn.

De lerares³ schrijft op strookjes papier waar het om gaat. Een voorbeeld van dat laatste is de introductie van het *bijvoeglijke naamwoord*, waarbij de **Boerderij** en de erbij behorende **Dieren** en de **Taalsymbolendoos** gebruikt worden.

Een kind werkt met de boerderij

In plaats van een boerderij mag ook een huis, een dierentuin, of een straat met huisjes gebruikt worden.

¹ Woordstudie, dat zijn de taalschatverrijkende legwerkjes die in dit artikel beschreven worden.

² Gids voor het Huishoudelijk Werk, Zintuiglijke Oefeningen, Rekenen en Taal in de Montessorischool. Samengesteld door Mario M. Montessori. Uitgave van de Nederlandse Montessori Vereniging in 1964.

³ Na overleg met de NMV worden de termen leraar/lerares of Montessori-leraar/Montessori-lerares gebruikt.

De lerares schrijft op een strookje papier bijvoorbeeld: *de koe* en zij vraagt het kind te gaan pakken wat er op het strookje staat.

Zodra het kind een koe van de boerderij gepakt heeft, zegt de lerares dat zij niet naar die koe op zoek was, maar naar een heel speciale koe. Zij pakt weer een strookje papier en schrijft daar in het rood bijvoorbeeld *roodbruine* op. De lerares laat het kind het tweede strookje lezen en vraagt hem de goede koe te pakken. De kinderen lezen: *de koe / roodbruine*.

"Zeg je dat zo?" vraagt de lerares. Er zullen kinderen zijn die zeggen: "Nee, je zegt de roodbruine koe" De lerares knipt nu het strookje waar *de koe* op staat door. Er staat dan *de / koe*. Nu kan de zin *de / roodbruine / koe* gelegd worden.

Hier kan de lerares stoppen, maar in De Gids van Mario Montessori worden nu de taalsymbolen van het lidwoord, het zelfstandig naamwoord en het bijvoeglijk naamwoord aangeboden. Die symbolen worden nog niet benoemd, alleen maar neergelegd. De lerares zegt: "Theo, lees jij de zin eens!"

Theo leest: "De *roodbruine* koe"

"Door welk woord wist ik wat ik pakken moest?"

"koe"

"Goed zo, we leggen er deze zwarte driehoek boven, om te laten zien wat we pakken moesten."

koe

"Welk woord vertelde je precies *welke* koe ik hebben wilde?"

"roodbruine"

"Goed zo, we leggen er deze blauwe driehoek boven om te laten zien welke koe we pakken moesten."

roodbruine

koe

"En welk woord vertelde je of er één was, of dat er meer waren?"

"Ja, dat was het woordje *de*."

"Daar leggen we deze kleine lichtblauwe driehoek boven."

Op de tafel ligt nu:

de

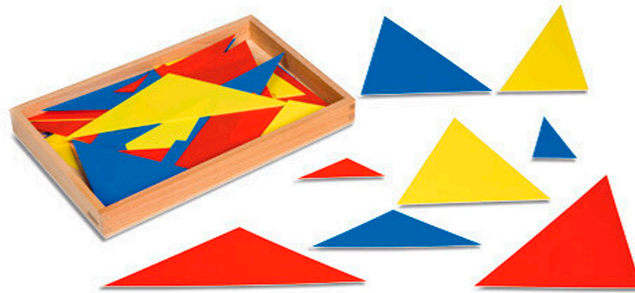
roodbruine

koe

Een vervolg op deze aanbieding is dat het kind nu alleen met witte voorgedrukte strookjes aan de gang gaat, zodat hij de oefeningen zelfstandig kan uitvoeren. Op die witte gedrukte stroken staat bijvoorbeeld **de zwart-witte koe** met het woord *zwart-witte* in het rood of ook in het zwart zoals de andere twee woorden. Dan staat er **de zwart-witte koe**. Als je het *huis* of de *straat* gebruikt in plaats van de *boerderij* dan moet je de kaartjes daarbij aanpassen.

Het Driehoekenspel

Het Driehoekenspel bestaat uit: 63 driehoeken in 7 verschillende soorten:

- Rechthoekige driehoeken - rechthoekig gelijkbenige driehoeken
- rechthoekig ongelijkbenige driehoeken
- Scherphoekige driehoeken - scherphoekig gelijkbenige driehoeken
- scherphoekig ongelijkbenige driehoeken
- Stomphoekige driehoeken - stomphoekig gelijkbenige driehoeken
- stomphoekig ongelijkbenige driehoeken
- Gelijkzijdige driehoek

Al die driehoeken zijn er in drie verschillende kleuren:

- Rood
- Geel
- Blauw

En in drie verschillende maten:

- Groot
- Middelgroot
- Klein

Het **Driehoekenspel** maakt in de Gids van Mario Montessori deel uit van de beschrijving van de **Constructieve Driehoeken** en is daarom beschreven als een onderdeel van het **Zintuiglijk Materiaal**. Vanwege de taalkundige benoeringen van de driehoeken die erbij aan de orde komen, wordt het materiaal hier genoemd bij de aanbiedingen van het **Bijvoeglijke Naamwoord**. De lerares gaat te werk zoals bij de andere aanbiedingen van het **Bijvoeglijke Naamwoord** met de boerderij.

Ze nodigt een of een paar kinderen uit de oefening met haar te doen.
De lerares laat alle driehoeken op een kleedje of op een tafeltje uitleggen.

Het is een op taalgebied vrij geavanceerde oefening, omdat de kinderen de namen van de hoeken en van de zijden van driehoeken grotendeels moeten kennen. Wat de hoeken betreft gaat het om de termen rechthoekig, stomphoekig en scherphoekig. Voor de zijden gaat het om gelijkzijdig, ongelijkzijdig en gelijkbenig.

De lerares zegt tegen het kind dat ze op zoek is naar een driehoek en laat het kind er een van het kleedje of tafeltje halen.

Ze zegt tegen het kind dat ze niet de driehoek bedoelt, die het kind jou laat zien. Het kind haalt een andere driehoek. De lerares zegt dan weer tegen het kind dat je een nog specia-
lere bedoelt: **de kleine, gele driehoek**. Ze gaat op die manier door totdat het kind uiteindelijk de **kleine, gele, rechthoekige, ongelijkzijdige driehoek** laat zien.

De lerares herhaalt dan het spelletje.

De individuele verwerking van deze aanbieding gaat met stroken, waarop de eigenschappen van een bepaalde driehoek staan. Na wat gezamenlijke oefening kan het kind de oefening ook zelfstandig uitvoeren. Als hij in staat is om de stroken ook te lezen, tenminste. Op een strook staat bij voorbeeld: **grote blauwe rechthoekige ongelijkzijdige driehoek**. Het kind legt die driehoek op het kleedje en legt de bijbehorende strook eronder.

De verschillende soorten stroken die gebruikt worden

Bij de eerste individuele aanbiedingen van het lidwoord, het bijvoeglijk naamwoord, het voegwoord, het voorzetsel en het bijwoord worden de nieuw aan te bieden woordsoorten in het rood geschreven. Bij de vervolgaanbiedingen van het werkwoord worden de strookjes van de lerares in het grijs geschreven. De voorgedrukte strookjes, die horen bij de eerste individuele aanbiedingen zoals hierboven beschreven, zijn wit met daarop zwart gedrukte letters of ze zijn rood met zwart gedrukte letters erop.

Enkele voorbeelden:

het hoge hek

bijvoeglijk naamwoord

het rode potlood en het zwarte potlood en het gele potlood

voegwoord

de gele bloem en de rode bloem en de paarse bloem in het glazen vaasje

voorzetsel

klap hard

bijwoord

Het bovenstaande geldt voor alle oefeningen bij deze aanbiedingen. Met dat verschil dat bij de aanbieding van alleen het werkwoord op het witte strookje dat woord gewoon in het zwart geschreven wordt. Dus bijvoorbeeld: *til, pak, trap, bel*

Voegwoord

Behalve de **Taalsymbolendoos** heb je voor deze aanbieding van het **Voegwoord** een paar **Voorwerpen** nodig die met elkaar in verband staan. Bij voorbeeld drie verschillende bloemen met heldere kleuren. Of drie verschillende kleurpotloden. Een lintje waarmee je de bloemen of de kleurpotloden bij elkaar kunt binden en een vaasje om de bloemen in te zetten.

De lerares schrijft op een strookje papier: de witte bloem

de witte bloem

Het kind leest het strookje en legt het naast de witte bloem.

De lerares schrijft op een volgend strookje   de blauwe bloem

de blauwe bloem

Het kind leest het strookje en legt het naast de blauwe bloem.

De lerares schrijft op een volgend strookje   de paarse bloem

de paarse bloem

Het kind leest het strookje en legt het naast de paarse bloem.

De lerares neemt nu de bloemen en bindt ze met het lintje tot een bosje.

Dan neemt ze een strookje papier en schrijft daarop in het rood **en**. Dan legt ze de strookjes achter elkaar zodat er staan:

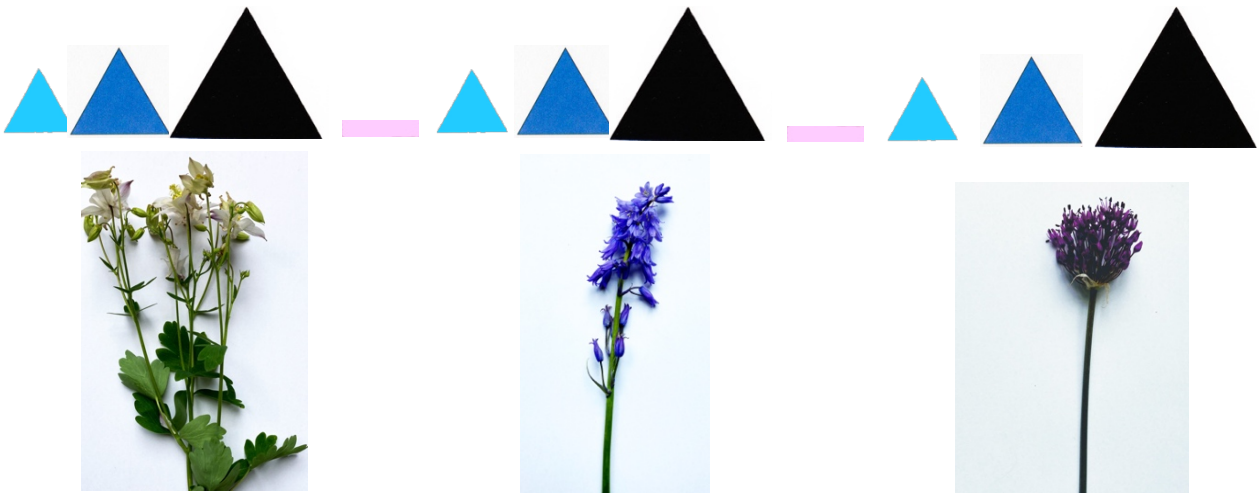
de witte bloem en de blauwe bloem en de paarse bloem

Dan legt de lerares de symbolen boven de woorden.

Ze biedt daarbij het symbool van het voegwoord aan, maar noemt de naam niet.

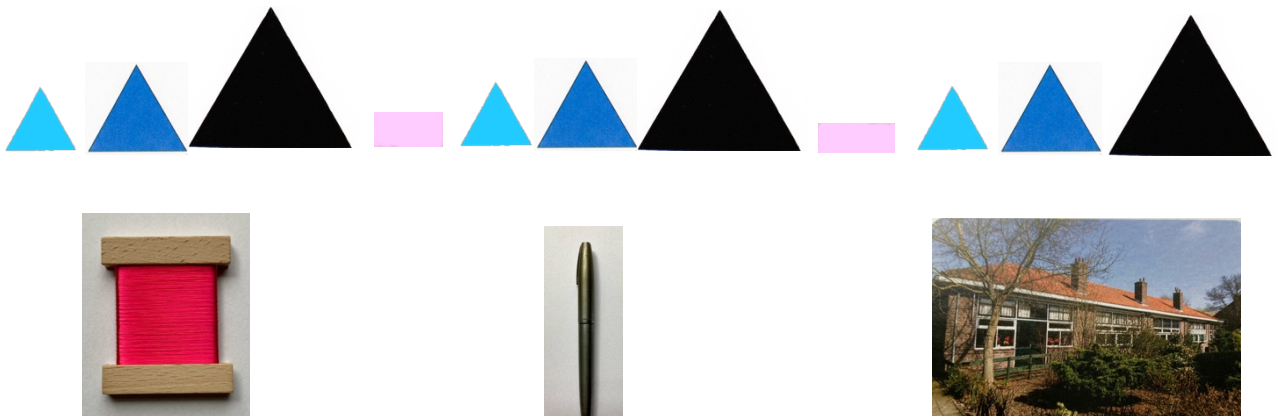
Op de tafel ligt nu:

De witte bloem en de blauwe bloem en de paarse bloem

De lerares verwisselt nu de stroken en laat het kind de zin opnieuw lezen. Het kind merkt dat ondanks de verwisseling de betekenis van de zin hetzelfde blijft.

Het kind krijgt nu een paar gedrukte stroken en strookjes met erop gedrukte voegwoorden in het rood. Het legt de stroken, legt de voorwerpen erboven en daarboven de taalsymbolen:

De rode kleurspoel en de grijze pen en het mooie plaatje

Op deze manier wordt het kind zich bewust van de functie van het voegwoord **en**. Dat blijkt uit het samenbinden van de bloemen tot een bosje.

Voorzetsel

Bij de aanbieding van het **Voorzetsel** worden bloemen of andere voorwerpen die bij elkaar horen gebruikt net zoals hiervoor bij de aanbieding van het Voegwoord. En verder de **Boerderij** en de **Taalsymbolendoos**.

De lerares schrijft op een strook:

de witte bloem **en** de blauwe bloem **en** de paarse bloem

De kinderen brengen haar wat op de strook staat.

Dan schrijft de lerares:
het zwarte vaasje

De kinderen lezen wat op de strook staat en brengen haar het zwarte vaasje.

Dan schrijft de lerares:

in

En ze legt het woord **in** na de paarse bloem. Ze zegt "Dit leg ik erboven." En ze legt het taalsymbool van het voorzetsel boven het woord **in** zonder de naam van het taalsymbool te noemen. Dan vraagt ze een kind om de andere symbolen neer te leggen en een ander kind om de bloemen in het vaasje te zetten.

Op de tafel ligt nu:

De witte bloem **en** de blauwe bloem **en** de paarse bloem **in** het zwarte vaasje

Werkwoord

Bij de aanbieding van het **Werkwoord** worden de **Boerderij** en de **Taalsymbolendoos** gebruikt.

De lerares gaat bij de boerderij zitten met een aantal kinderen. Ze neemt een strookje en schrijft op: *ren*. Een kind leest wat er staat en voert dit dan uit. Op een volgende strook schrijft ze *spring*. Een ander kind voert dat uit. Enzovoort.

Dan zegt de lerares: "Waar is nu het *rennen*? En waar is het *springen*? Ze wijst op de boerderij en zegt: "Kijk, dit zijn de *koeien* en dat zijn de *paarden*."

"Maar waar is *lopen*? Waar is *springen*?" Het kind zal begrijpen dat er verschil is tussen *lopen* en *paarden*. Lopen doe je, maar je kunt niet paarden.⁴

De lerares biedt nu het taalsymbool van het werkwoord aan, maar ze benoemt het nog niet als werkwoord.

De kinderen krijgen kaartjes waar de stam van een werkwoord op staat. Ze lezen *ren*, *huppel*, *loop*, *zing* en .... Ze voeren uit wat op het kaartje staat en leggen het kaartje dan onder het symbool van het werkwoord.

huppel
loop
zing
.....

Er volgen meer opdrachten met de boerderij over het werkwoord, nadat het bijwoord is aangeboden.

Bijwoord

Bij het aanbieden van het **Bijwoord** worden **Strookjes Papier** en de **Taalsymbolendoos** gebruikt.

De kinderen zitten bij elkaar om een tafel.

De lerares schrijft op een strookje *loop* of *wandel* en laat dat door een kind lezen.

Het kind voert de handeling uit.

De lerares voegt er nu een bijwoord aan toe: *loop vlug*
wandel bedaard

Het kind begrijpt dat door het woord dat je toevoegt de handeling verandert.

De lerares biedt nu het taalsymbool van het bijwoord aan, maar benoem het nog niet.

---

⁴ "En zo zal het doordringen tot het kind, dat er verschil is tussen energie en materie" schrijft Mario Montessori in zijn Gids. Misschien is dat meer iets dat op den duur het geval is. [F.K.]

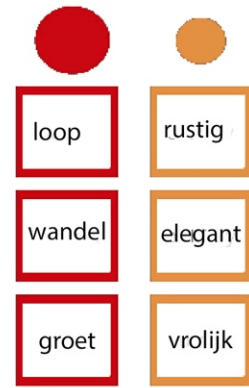
De lerares herhaalt dit met veel voorbeelden en veel variaties:

wandel elegant
glimlach vriendelijk

Het kind moet niet alleen de handeling uitvoeren, maar ook de gevoelens die erbij horen proberen te vertolken.

Kinderen mogen nu alleen of samen handelingen bedenken, opschrijven en uitvoeren. Daarna het taalsymbool erboven leggen.

Rechts een legwerkje met een combinatie van werkwoorden en bijwoorden dat als verwerking gemaakt kan worden.

De kaartjes voor het logische bijvoeglijke naamwoord zijn zwart voor het zelfstandige naamwoord met een witte tekst en donkerblauw voor het bijvoeglijke naamwoord met een zwarte tekst. De witte kaartjes met de zwarte tekst (zelfstandig naamwoord) en de witte kaartjes met de blauwe tekst (bijvoeglijk naamwoord) en ook de witte kaartjes met de zwarte tekst en de witte kaartjes met de rode tekst zijn niet in overeenstemming met wat het Pedagogische Comité van de AMI voorschrijft.

Voor het werkwoord zijn er de rode kaartjes, voor het bijwoord de rode kaartjes voor de werkwoorden en oranje kaartjes voor de bijwoorden.

Na het werkwoord komt er nog een laatste serie vervolgoopdrachten.

De serie bestaat uit de volgende opdrachten:

1. Stroken papier met daarop: een dubbele opdracht, waarbij de volgorde van belang is, bijvoorbeeld: ren en zit.
2. Stroken papier met daarop dubbele opdracht, waarvan de tweede een voorwerp heeft, bijvoorbeeld: loop en stof de tafel.
3. Stroken papier met een dubbele opdracht, waarvan beide een voorwerp hebben, bijvoorbeeld: ren naar de jongen en schop de bal.

De voorgedrukte stroken hebben een rode of een witte achtergrond, waarbij de woorden in het zwart geschreven staan.

Voor de groep van oefeningen bij de Woordsoorten geldt dat het gebruik van de taalsymbolen optioneel is en dat de namen van de woordsoorten niet aangeleerd worden.

In de middenbouw wordt aan beide bovengenoemde zaken wel volop aandacht besteed. Het gaat in de onderbouw om een sensorische ervaring en beleving van de structuur en grammatica van de taal.

Bij de Woordsoorten gaat het om een zintuiglijke verkenning van het aanvankelijk lezen, om een (voorzichtige en eerste) bewustwording van verschillende woorden en hun functie en een ordening van de taal, die de kinderen gebruiken.

Bij de woordstudie aanbiedingen hebben we bij voorbeeld oefeningen die betrekking hebben op de correcte expressie.

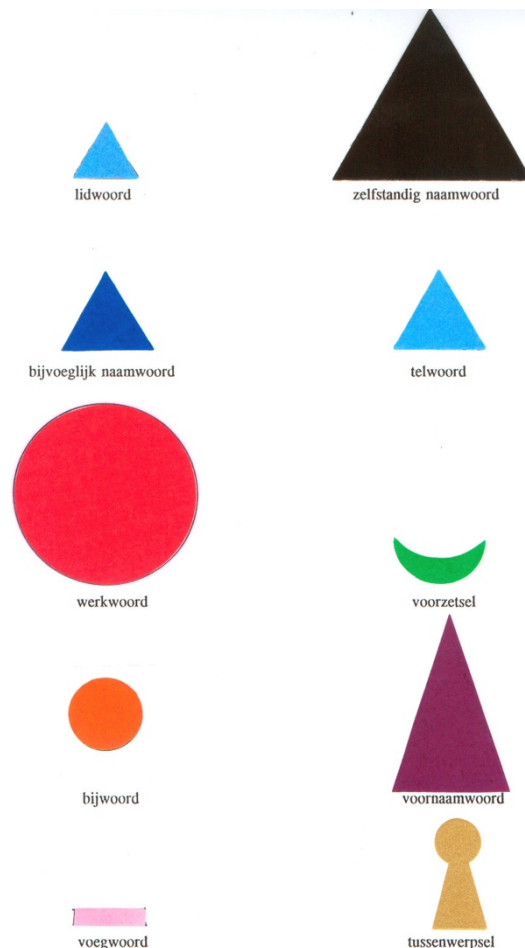
Het gaat dan bijvoorbeeld om *dieren en hun groep, dieren en hun geluid* en *dieren en hun verblijfplaats*, waarbij ook *woordsoortenkaartjes* gebruikt worden: **zwarte** voor het zelfstandig naamwoord en **rode** voor het werkwoord. De andere kaartjes cards' zijn bruin.

Er worden ook kaartjes gebruikt voor *enkelvoud en meervoud, mannelijk en vrouwelijk, mannelijk, vrouwelijk, gemeenschappelijk/neutral* en *mannelijk, vrouwelijk, gemeenschappelijk/neutral* en *onzijdig*.

Er zijn ook onderwerpkaartjes voor de *trappen van vergelijking*, voor de *getallen*, voor de *rangtelwoorden* en de *Romeinse cijfers*.

Het gaat in de onderbouw, vooral, om een goede basis, waarbij de eerste drie groepen materialen van essentieel belang zijn: **Verrijking van de Woordenschat**, **Schrijven** en **Aanvankelijk Lezen**.

De nadruk moet erop liggen dat de kinderen eerst een bepaalde mate van woordvaardigheid bereiken in schrijven en lezen, voordat de oefeningen van de Woordsoorten en Woordstudie worden aangeboden.

Het **Telwoord**, het **Voornaamwoord** en het **Tussenwerpsel** worden bij deze lesjes met de **Boerderij** niet aangeboden.

Voorafgaand aan het werken met de **Boerderij**, of tegelijkertijd, kan het kind ook beginnen te werken met de **Zinsontledingspijlen**. Dit materiaal wordt elders op deze website beschreven door A.M. Joosten†.

Theo Hameeteman en Fred Kelpin.

Voormalige Opleiders aan de Montessori-cursus van de Fontys Pabo te Eindhoven voor onderbouw (Theo) en midden- en bovenbouw (Fred).

17 mei 2021.

Naar aanleiding van dit artikel schrijft Carel Boerlijst ons:

Ik heb het artikel (leergang?) **De Boerderij** eens doorgenomen en maak jullie mijn compliment voor de wijze waarop het onderwerp gepresenteerd wordt. De student in opleiding die dit allemaal moet gaan beheersen, zal er een hele steun aan hebben. Wat de inhoud betreft verklaar ik mij geheel onbevoegd. De verwijzing naar de AMI in de openingszin geeft al aan welke bron van belang is en dat heb ik uiteraard gemist in mijn eigen opleiding. Ik heb ook nooit met het materiaal gewerkt.

Eerlijk gezegd keek ik er wel even vanop toen ik zag welke begrippen er bij het driehoekenspel allemaal aan de orde kwamen. Maar ongetwijfeld zal het functioneel zijn in het geheel van de leergang.

Het woord *spel* in **Driehoekenspel** brengt mij op het verzoek onlangs van mijn dochter Hedda om een bepaald *spe* dat zij haar eigen kinderen lang geleden aanbood, te herstellen om het aan haar kleinkinderen te kunnen aanbieden. Het betrof een plastic kubus met ronde, driehoekige en vierkante gaten waarin gekleurde bollen, piramiden en kubussen gedeponereerd konden worden. Daarbij een sleutel om het deurtje te kunnen openen om het spel te herhalen.

Klassiek, vond ik. Helaas niet meer te koop. Toch is er best wel veel educatief speelgoed (materiaal) verkrijgbaar, hé?

